

Beseda o *Humanae vitae*

Sporočilo okrožnice *Humanae vitae*, ki jo je objavil papež Pavel VI. leta 1968, je po štiridesetih letih popolnoma sodobno in nadvse aktualno. Dunajski nadškof kardinal Christoph Schönborn je ob pogledu na to obdobje dejal, da je Evropa v teh štiridesetih letih kar trikrat zavrnila življenje in prihodnost. Prvič je Evropa zavrnila življenje z odklonitvijo okrožnice *Humanae vitae*. Drugič leta 1975, ko so zakoni o splavu preplavili Evropo. Tretjič, ko so številne vlade izglasovale zakonodajo o istospolnih skupnostih. To so tri usodne zavrnitve življenja in prihodnosti.

Poklicanost k ljubezni

“Ljubezen ni sanjarija; človeku je dana kot naloga, ki jo mora izpolniti s pomočjo božje milosti,” poudarja papež Janez Pavel II. in nadaljuje v *Familiaris consortio*: “*Kot utelešen duh, ki se izraža v telesu, in kot telo, ki ga oživlja in oblikuje nesmrtni duh, je človek poklican k ljubezni v vsej svoji zedinjujoči celovitosti. Ljubezen objema tudi človekovo telo in telo je deležno duhovne ljubezni*” (FC II). Človeška bitja, ustvarjena po božji podobi, so poklicana k ljubezni in v občestvo. Ker se ta poklicanost na odličen način uresničuje v roditeljski združitvi zakonskega moža in žene, je razlika med možem in ženo bistvena prava v konstituciji človeških bitij, ustvarjenih po božji podobi.

O tej vzvišeni človekovi poklicanosti k popolnosti v ljubezni lepo pravi koncil: “*V resnici samo v skrivnosti učlovečene Besede res v jasni luči zasije skrivnost človeka ... Kristus, novi Adam, ravno z razodetjem skrivnosti Očeta in njegove ljubezni človeku v polnosti razodeva človeka in mu odkriva njegovo najvišjo pokli-*

canost” (CS 22, 1). Človek, duhovno in telesno zedinjen z učlovečeno in poveščano Besedo, zlasti v zakramentu evharistije, pride do svoje določenosti: človekov končni cilj je vstajenje njegovega telesa in večna slava, v kateri je kot popolna človeška oseba s telesom in dušo deležen troedinega občestva, skupaj z vsemi blaženimi v nebeški družbi.

Mož in žena kot podoba Boga

“Bog je ustvaril človeka po svoji podobi. Po božji podobi ga je ustvaril, kot moža in ženo ju je ustvaril” (1 Mz 1,27; prim. 1 Mz 5,1-2). Po Svetem pismu torej “podoba Boga” razkriva sama sebe od samega začetka v razliki med spoloma. Reči moremo, da človeško bitje obstaja samo kot moško ali žensko, ker se stvarnost človekovega stanja javlja v različnosti in v dvojini spolov. Zaradi tega je to konstitutivna prvina osebne istovetnosti in nikakor ni le naključni ali drugotni vidik osebnosti. Vsakdo od nas ima svoj lasten način bivanja na svetu, da vidi, misli, čuti, ustvarja odnose medsebojnega izmenjavanja z drugimi osebami, ki jih prav tako določa njihova spolna istovetnost. Po *Katekizmu katoliške Cerkve* “*spolnost določa vse vidike človeške osebe v enoti njenega telesa in njene duše. Predvsem se tiče čustvenosti, sposobnosti za ljubezen in za roditev ter bolj na splošno sposobnosti za navezovanje vezi občestva z drugimi*” (KKC 2332). Vloge, ki so dodeljene enemu ali drugemu spolu, se morejo v času in prostoru menjati, toda spolna istovetnost osebe ni kulturna ali družbena konstrukcija. Spada k specifičnemu načinu, v katerem obstaja *imago Dei, podoba Boga*.

Učlovečenje Besede okrepi to specifičnost. Kristus si je privzel človeško naravo v njeni celoti, privzel si je spol, a postal je človek v obeh pomenih besed: kot član človeške skupnosti in kot moški. Odnos vsakega od nas do Kristusa je določen na dva načina: odvisen je od lastne spolne istovetnosti in od Kristusove.

Še več, učlovečenje in vstajenje razprostranita v večnost prvotno spolno istovetnost *človekove bogopodobnosti*. Vstali Gospod ostaja moški, ko zdaj sedi na Očetovi desnici. Prav tako moramo upoštevati, da sveta in poveljučana oseba Matere Božje, ki je z dušo in telesom vzeta v nebesa, še naprej ostaja ženska. Če sv. Pavel v Pismu Galačanom 3,28 oznanja, da so v Kristusu odpravljene vse razlike – vključno razlika med možem in ženo –, pove, da nobena človeška razlika ne more ovirati naše deležnosti pri Kristusovi skrivnosti. Cerkev ni sledila sv. Gregoriju Niškeму in nekaterim drugim cerkvenim očetom, ki so trdili, da bodo spolne razlike kot takšne z vstajenjem izničene. Spolne razlike med možem in ženo, ki se seveda javljajo z naravnimi atributi, v resnici presegajo čisto fizično danost in se dotikajo same skrivnosti osebe.

Človekovo dostojanstvo

Sveto pismo v nobenem pogledu ne podpira mišljenja o naravni nadrejenosti moškega spola nad ženskim. Ne glede na njune razlike se oba spola veselita vrojene enakosti. Papež Janez Pavel II. je v *Familiaris consortio* zapisal: “Predvsem je treba poudariti, da ima žena enako dostojanstvo in odgovornost kakor mož. Ta enakost se izraža na edinstven način v medsebojnem podarjanju drug drugemu in v skupnem žrtvovanju za otroke, kakor je to lastno zakonu in družini. ... Bog je ustvaril človeka ‘kot moža in ženo’ in ju obdaril z enakim osebnim dostojanstvom ter jima dal tiste neodtujljive pravice in odgovornosti, ki so lastne človeški osebi” (FC 22). Mož in žena sta enako ustvarjena po božji podobi. Oba sta osebi,

obdarovani z razumom in voljo, zmožni uravnavati svoje življenje z udejanjanjem svobode. Toda vsak od njiju dela to na svoj lasten način, značilen za njegovo spolno istovetnost, tako da more krščansko izročilo govoriti o vzajemnosti in dopolnjevanju. Ti izrazi, ki so v novjšem času postali nekako sporni, so vsekakor koristni za trditev, da mož in žena potrebujeta drug drugega, da dosejata polnost življenja.

Gotovo, greh je globoko ogrozil prvotno prijateljstvo med možem in ženo. Naš Gospod je s svojim čudežem na svatbi v Kani (Jn 2,1sl.) pokazal, da je prišel obnoviti harmonijo, katero je hotel Bog pri stvarjenju moža in žene.

Božja podoba, ki jo najdemo v naravi človeške osebe kot take, se more uresničiti na poseben način v zedinjenju med človeškimi bitji. Zato ker je to zedinjenje naravnano na popolnost božje ljubezni, je krščansko izročilo vedno potrjevalo vrednost devišstva in celibata, ki gojita odnose čistega prijateljstva med človeškimi osebami in hkrati znamenje eshatološkega uresničenja vse ustvarjene ljubezni v neustvarjeni ljubezni blažene Trojice. Prav zaradi tega je drugi vatikanski koncil zarisal analogijo med občestvom božjih oseb med njimi in občestvom, katerega naj ustvarjajo človeška bitja na zemlji (prim. CS 42).

Medtem ko je prav gotovo res, da se more edinstvo med človeškimi bitji uresničevati na mnogovrstne načne, katoliška teologija danes trdi, da zakon sestavlja vzvišeno obliko občestva med človeškimi osebami ter eno najboljših analogij troedinega življenja. Ko mož in žena združita svoji telesi in duha v naravnosti popolne odprtosti in podaritve samega sebe, oblikujeta novo podobo Boga. Njuna združitev kot eno meso ne ustreza le biološki nujnosti, ampak ustreza namenu Stvarnika, da ju privede k medsebojni delitvi sreče, ker sta ustvarjena po njegovi podobi. Krščansko izročilo govori o zakonu kot o odlični poti sve-

tosti. *“Bog je ljubezen in živi sam v sebi skrivnost ljubezenskega občestva. Z ustvaritvijo človeka po svoji podobi ... vpisuje v človeško naravo moža in žene poklicanost in s tem tudi zmožnost ter odgovornost za ljubezen in za občestvo”* (KKC 2331). Drugi vatikanski cerkveni zbor je prav tako podčrtal globok pomen zakona: *“Krščanski zakonci z zakramentom svetega zakona označujejo skrivnost enote in rodovitne ljubezni med Kristusom in Cerkvijo in so te skrivnosti deležni (prim. Ef 5,32); v moči zakramenta si v zakonskem življenju in pri sprejemanju in vzgajanju otrok med seboj pomagajo k svetosti”* (C II; prim. CS 48).

Aktualnost okrožnice *Humanae vitae*

Okrožnica *Humanae vitae*, ki jo je objavil papež Pavel VI. leta 1968, je popolnoma sodobna. Odnos med Kristusom in Cerkvijo je pravzor rodovitne zakonske ljubezni. Pojem rodovitnosti je temeljen v Novi zavezi. Pomislimo na prilike, ki govorijo o rasti: na priliko o nerodovitnem drevesu, ki naj bo posekano, in zlasti na podobo o vinski trti in mladikah. Cerkve kot taka je sad Kristusove rodovitnosti. Skupaj z njim naj obrodi sado: “sadove duha” (Gal 5,22), “sadove luči” (Ef 5,9), “sadove pravičnosti” (Flp 1,11). Se-

Philippe Brame, Vézelay, bazilika.

veda nas ta pojem rodovitnosti postavlja v območje, ki se tiče vsakega kristjana, saj je še tostran ločitve na zakon in Bogu posvečeno devištvo. Marijina telesna rodovitnost je vendar sad njene vere in njene deviškosti. Kljub temu je mogoče iz rodovitnosti Kristus-Cerkev izpeljati odločilno tudi za zakonski stan. Kajti načelo te rodovitnosti je v tem, da niso postavljene nobene meje podaritve niti s Kristusove strani niti s cerkvene. Kristusova evharistična podaritev na križu je popolnoma brez pridržka, reči moremo, brez previdnosti. Kristus se izroča v brezno greha, izroča se takšnim, ki so nevredni, kakor to dokazuje grizljaj, podan Judežu. In vsaj v Mariji je telesna pripravljenost sprejemanja prav tako brez pridržka. Njena privolitev vključuje pripravljenost, da je more Bog odvesti vsepovsod, tudi v kraje in položaje, ki jih ne pozna in ne sluti. Prav ta naravnost je načelo sleherne krščanske rodovitnosti, ne pa postavljanje kakršnihkoli preračunanih in načrtovanih dejanj. Da bi primerjali obe možni naravnosti, pomislimo na obed v Betaniji: na eni strani je Marija, ki mazila Jezusa. To je izraz njene brezmejne podaritve, ki jo Jezus sprejme in vgradi v božji odrešitveni načrt kot maziljenje v svojo smrt: kot sporazumnost ljubeče Cerkve z njegovim evharističnim trpljenjem. Marija ravna, kakor pravijo cerkveni očetje, v imenu Cerkve: *personam Ecclesiae gerens*. Na drugi strani pa Judež: "Čemu ta potrata? Zakaj niso tega olja prodali za tristo denarjev in izkupička dali ubogim?" Navidez premišljeno preračunavanje, ki pa ga evangelist razkrinka kot sebičnost.

V zakonu združitev zakoncev gotovo ne pomeni samo telesne rodovitnosti: spočetja otrok, marveč prav tako duhovno rodovitnost: popolno medsebojno podaritev. A človek je hkrati telo in duh, neločljivo. Človek je hkrati tudi člen vrste, v kateri spočetje, rojstvo in umiranje drug drugega pogojujejo, in duhovna oseba, ki ga povzdiguje nad biološ-

ko vrsto. Na osnovi te enote človek kot oseba ne more biološke funkcije obračati proč od njenih ciljev, da bi jih posvečal čisto osebnim namenom. Natančneje rečeno: to pač *more*, a s tem shizofreno razkolje svojo notranjo organsko enoto. Če to stori, potem omejuje notranjo namembnost biološke funkcije, da bi domnevno uveljavil neomejenost osebnostnega. S tem pa očitno vdre moment preračunavanja in omejevanja v tisto dejanje, ki naj bi v simbolni govorici izražalo brezpogojnost zakonske ljubezni.

Nasproti tej nežni simbolni govorici se šopirijo energični argumenti sociologov in futurologov, ki svarijo pred prenaseljenostjo in pred nevarnimi boleznimi. Človek mora v svojem izjemno ogrožanem položaju izbirati manjše zlo, in danes ima tudi sredstva za to. Človeštva, ki ničesar več ne ve o teološki Kristusovi normi na tem področju, ne bo težko prepričati, da uporablja ta sredstva, naravni zakon gor ali dol. Ali človeštvo pomisli, da s takšnim ravnanjem napačno načrtuje ne le naravo, ki je pod njim, ampak tudi samo sebe, in zlasti tudi ljubezen, ki se upira vsakemu načrtovanju? A ne zapravlja samo sedanje ljubezni obstoječih rodov, marveč prihodnjo, morebitno ljubezen prihodnjih rodov? Ali človeštvo to sploh še lahko premisli, če je v veliki meri že izgubilo smisel za dostojanstvo osebe? Prav ob tem kritičnem in usodnem vprašanju je potrebno z vso pozornostjo upoštevati izjavo *Dignitas personae* (*Dostojanstvo osebe*), ki jo je decembra 2008 objavila kongregacija za verski nauk.

Velika skrivnost v Kristusu in Cerkvi

Krščanski zakonski par, ki živi v naši družbi z njenimi stiskami, ki so hujše kakor doslej, bo občutil težave, če hoče živeti pod normo popolne ljubezni med Kristusom in Cerkvijo. In vendar mu bo ta ljubezen pokazala pot, po kateri je mogoče hoditi. Gotovo se vse začne v notranji naravnosti vere, upanja in

ljubezni, v odločni volji, da hodimo za Kristusom nedeljeno, ne polovičarsko, v nenehnem delu na samem sebi, da bi odstranili meje, ki jih človek kot grešnik in sebičnejš vedno na novo postavlja. Kdor to poskusi, s pogledom na evharistično Kristusovo ljubezen in Marijino privolitev, bo nujno občutil ovire, da bi vgradil omejitve v dejanja zakonske ljubezni, ki naj bi bila bistveno izraz neomejene in nesebične ljubezni.

Toda ali mu družba neizprosno ne nalaga takšne omejitve? Ali ga ne sili moralno, da krščansko normiranje dopušča veljati le delno? Okrožnica *Humanae vitae* vidi odgovor na to v dejstvu, da narava sama še pred družbo prihaja človeku na pomoč s periodizacijo telesno rodovitnih dni žene. Poudarjamo: *telesno* rodovitnih dni. Kajti krščanska milostna rodovitnost ljubezni ni vezana na to periodizacijo. Ta je navzoča tako v času telesne rodovitnosti kakor telesne nerodovitnosti. In kot noč in dan je velika razlika med obdobjem telesne rodovitnosti, ki jo poznata in uporablja zakonca, ter omejevanjem rodovitnosti, po katerem samovoljno posegajo s sredstvi za preprečevanje spočetja.

Mnogim se razlika dozdeva majhna. In majhna se zdi tam, kjer človek samega sebe razume kot bitje, ki iznajde in manipulira sam sebe, kot *homo technicus*. Kje naj bi bile temu človeku sploh postavljene meje v načrtovanju samega sebe brez ljubezni?

Za tistega, ki misli krščansko, pa ostaja razlika velika. Ko uporablja telesno nerodo-

vitne dneve, ne postavlja meje svoji ljubezni. Sicer po meni krščansko občevanje sploh ne bi bilo več mogoče v polnem smislu. Kdor misli krščansko, tudi ne postavlja omejitev med posameznimi nameni zakona: spočetje otrok in izkazovanje medsebojne ljubezni. Upoštevanje priložnosti, ki jo daje kozmični ritem, ne pomeni vdiranja preračunavanja v notranji način življenja.

Za takšno spolnost, ki se ravna po normi Kristus-Cerkev, velja Kristusova beseda: "Kdor more razumeti, naj razume!" Ta beseda nikakor ne vsebuje ugotovitve: samo nekateri bodo to razumeli, marveč povsem vključuje zahtevo: vsak, kdor more razumeti, naj tudi zares razume! Zahteva resno prizadevanje, kakor ga terjajo vse osnovne evangeljske zahteve: vzemi vsak dan svoj križ, prodaj vse in pri tem ne goljufaj kakor Ananija in Safira. Zakaj naj bi bilo za kristjana področje spolnosti izvzeto iz te zahteve? Spolnost naj bo tudi kot eros izraz ljubezni, agape. In ljubezen, agape, ima vedno v sebi tudi prvino odpovedi, zato da bi presegali meje podaritve, ki si jih sami postavljamo.

Samo kristjani bodo v globini razumeli zahtevo *Humanae vitae*, in sicer samo toliko, kolikor se tudi kot zakonci uvajajo v hojo za Kristusom, imajo pred očmi njegov zgled s stopnjujočim se spoštovanjem. Kajti vsi zakonci, možje in žene, pripadajo Cerkvi, ki se za svoje bivanje zahvaljuje Kristusu in se kot njegova ljubeča nevesta ozira nanj *v spoštljivem strahu*.